

IRODALOM.

JÓZAN MIKLÓS: ARATÁS. Kolozsvár, 477. l. Hallottam olyan megjegyzést is, hogy a szerző hatalmas kötetének címét nem a legszerecsébben választotta meg. Ezzel szemben, ha e munkát áttanulmányozzuk, határozottan megállapíthatjuk, hogy a cím teljesen megfelel az értékes mű tartalmának és alkotási módjának. Nem egységes munka, markonként van aratva és még az egyes markolások is, nemcsak nagyságban, hanem értékben is különböznek. Vannak kisebb, nagyobb, könnyebb, nehezebb búzafejek, de az egész összegyűjtve egy nagy halom tiszta búzát ad. Szép lelki mozaiknak is mondhatnók bátran ezt az egyéni alkotást. A mozaik darabok akár mennyire különböznek és függetlenek is egymástól színben és anyagban, nagyszerűségükben az élet minden pompás színe feltalálható, de fekete szín nincs, sem a lélekben, sem a gondolatban. Az sem tévedne, aki azt állítaná, hogy önéletrajz-féle ez a sajátos alkotás, egy olyan életmű, mely az író, a gondolkozó életébe és lelkivilágába nyujt tájékoztató betekintést, amelyben feltalálható a szerző életének minden nevezetes eseménye. Van benne fény, napsugár, derűs mosoly, kacagó öröm, vagy csillogó könny és mély fájdalom.

Az I. fejezet: *Költemények prózában*. Megtudjuk, hogy szerző árván, testvértelen járta a világot. Az édesanyja korán, könnyhullatással elültette lelkébe a szép, a jó s az igaz hit magvait. Megtanította imádkozni és dolgozni, hinni és remélni. Trianon után epedve vágyakozik szülőföldjére, hogy édes apja sírjánál tanítsa meg gyermekeit szolgálni és szeretni a Hazát — száraz kenyéren is. Visszaszáll gondolata a vadregényes Torockóra, vágyakozik a torockói nagy templomba, hol a Mester gyönyörűséges igáját vállaira vette. „Segíts, segíts Árpádnak istene”. Vágyik az újtordai iskolába, hol az ABC-t és az Örökké való imádását tanulta. 1922 őszén tépe-

lódó aggodalom gyötri. Hull a levél, haldoklik a magyar. November 15-én Dávid Ferencnek, a nagy magyar reformátornak haláláról elmélkedik, kinek homlokát ma már fény övedzi.

Ha a sors olykor mostoha is volt vele szemben, a tövisék nem szürkálták meg lelkének tiszta harmoniáját. Mindegyre felcsendül dolgozataiban a szabadság és igazság beteljesülésének várása. Úgy találja, hogy: „Egy akarattal — együtt”, ez a lényege a pünkösdi jelenetnek és felteszi a kérdést: Vajjon, mikor lesz a magyar pünkösöd? Ismét Erdély, a Székelyföld felett szorong tépelődő lelke és már 1923-ban hiszi, hogy „majd hamvaiból a Fönixmadár újra éled”. (30. l.) A természet megújulásának, a szabadságnak hónapjaiban, 1924 márciusában még meggyőzőbben hirdeti, hogy „Isten megújítja a mi földünk színét” (41. l.) és eljő a keresztjáró bújdosókra a feltámadás. Hit, Remény és Szeretet lengik át lelkét s egy összeomlott világ romjaiból kivilágítani látja a megújulás isteni csíráját. Hiszi, hogy nemzete Isten kegyelméből örökéletre van hivatva. Bátorítva szól a néphez: Bízzál az Istenben, bízzál önmagadban és a jobb jövőben! Bízzál a mártíromság tövis koszorújában, amelyet megváltói önérzettel hordozol. Nincs már messze az újkor, a népek tavasza. Újra és újra Erdély bérceiről elmélkedik s gyakran hazajáró lelke 1924 karácsonyán buzgón fohászkodik: „Jövel, óh jövel Időnek teljessége! — A te karácsonyfád a Kárpátok erdeje: a te csengety-tyűd az Adriai tenger szíréhája”.

Mindenről elmélkedik. Nem vitatkozik, csak szeret. Az 1925. évről, a „Szent Év”-ről írja: „A mostani szent évet ünnepejjük meg mi is . . . s öleljük magunkra az egész világot békeséges, boldog áhitattal!” Köszöntőt ír Ferencz József születésének 90-ik, 91-ik évfordulójára: „Nincs több olyan pásztor, mint a mi pásztorunk”. (80. l.) Búcsúszavaiban emelkedetten méltatta, szépen örökítette meg Perczelné Kozma Flóra próféta-asszony alakját, de arcképei körül a legsikerültebbnek a Brassai bácsiét tartjuk, mert a nagy tanítómester megrajzolásában nincs semmi túlzás, költői nagyítás, csak helyesen méltányoló meglátás. Jól jellemzi az „Örök magyar”-t is, de Erdélyben ezt nem mindenki érti meg: „János törvénybe iktatja a vallásszabadságot”, mert János király néven Szapolyai Jánost ismerik, holott itt János Zsigmond erdélyi fejedelemről van szó.

Tételeinek megválasztásában és kidolgozásában a felekezetiességen felülemelkedik s egyformán megtalálja a jellemző vonásokat Ferencz József püspökre, Csernoch János és Serédi Jusztinián bíborosokra. Ez a főváros és a külföld hatása.

Meghatóan szép, amit „Édes anyám” címen írt 1927. decemberében. Erdélyben járt, ahol mindent megváltozva látott, édes anyját, szülő házát és egész Erdélyt, amely olyan gyászos, olyan csüggeteg és lemondó, mintha a lelkét megölték volna az új urak, de biztatja édes anyját s mindenkit, hogy: „majd nemsokára jóra fordul minden. Csak higyjünk erősen, tántoríthatatlanul a magyar Igazság nagy diadalában, melyért már is velünk együtt harcol az idő és a nemzetek ítélőszéke: a történelem”. (105. l.)

Akik lapszerkesztéssel és az írás mesterségével foglalkoznak megjegyezhetik maguknak azokat a bölcs szavakat, amelyeket az általa alapított „Unitárius Értesítő” feladatául kitűzött: „Eredj az élet iskolájába: tanulj sokat, figyelj meg mindent, beszélj okosan, segítsd a te osztálytársadat, senkit meg ne bántsd, meg ne botránkoztass... Imádságod legyen — a „Miatyánk”... Hitvallásod: a „Magyar Hiszekegy”... és legfőbb törvényed — a szeretet tíz parancsolatja”. (106. l.)

Nem riad vissza a munkától s a legnagyobb jutalomnak és kitüntetésnek a munka nemes levelét tartja. (107. l.) A próféta Tolsztojról elmélkedik oroszországi ünneplése napján, akihez közel levőnek érzi magát, mert úgy látja, hogy Tolsztoj: „szellemi hagyatéka — a munka és a szeretet evangéliuma”. (110. l.)

Mikor 1928-ban „Március 15”-nek hivatalos ünneppé tételét ünneplik, kissé pesszimista lesz: „Mi mostanában közelebb vagyunk a halálhoz, mint az élethez” (109. l.), de a költő és pap az imádott haza sorsán keseregve nemsokára újra ébresztgeti a régi dicsőséget és hittel hirdette a magyar jövődő nagyságát, feleseng újra ajkán: „Nem vezett el Hungaria”. (117. l.)

Meleg szeretettel emlékszik meg 1938-ban a nyugalomba vonuló dr. Boross György püspökről és nagy elismeréssel szól az új püspökről, dr. Varga Béláról, akiben — Kriza János utódját látja. (127. l.) „Kincses Kolozsvár”-ról írva hálával gondol a régi unitárius kollégiumra, melyben az öreg tanárok

úgy vigyáztak a tanuló ifjúságra, „mintha mindannyian a családjuk kötelékébe tartoztunk volna”. „Az iskola megtanít imádkozni is... Amikor imádkozunk benne, templom lesz a mi számunkra az iskola is. És iskola lesz a templom is”. Megszívlelendő mondás. Emlékezik a templomról, tornyunkról, mely „szelid önmegadással tekint a Mátyás király téren pompázó Szent Mihály székesegyház felé, melynek boltívei egykor Dávid Ferencnek és apostoli utódainak ígehirdetését visszhangozták”. (134. l.)

Történelmi érzékre mutat: „Zarándok-út” című elmélkedése. Mikor szabaddá lett az út Lengyelország felé 1939. április havában, Socinus Faustus sírjára gondol s arról elmélkedik, hogy Lengyelország azért jutott rabigába, mert nem ismerte fel a Socinus Faustus tanításaiban levő szabadság eszmét. (141. l.)

Dávid Ferenc történelmi jelentőségét így foglalja össze: „Mi unitáriusok s velünk együtt az egész világ — neki köszönhetjük a hit és lelkiismereti szabadság Arany Bulláját, mely Torda városát ama nevezetes Diétán (1568) az öt világrész központjává avatta”. (150. l.)

II. fejezet. Keresztény Áhitat (angolból). Szent Columba személyében egy örökké imádkozó és szüntelenül dolgozó egyént mutat be, akit mindenki szeret. Szent Bernát leveleiből megismerjük a jó tanácsot, hogyan kell viselkednie és cselekednie egy igaz kereszténynek. Szent Ferenc „Kis Virágai”-ból szól az intelleum, hogy az áldott szegénységben van a mi igazi gazdaságunk. A Szentek mellett a nagy reformátorok Husz János, Luther Márton, Kálvin János és még a világ sok nagy szellemének intelmeiből, tanításaiból olvashatunk.

III. fejezet. Egyházi beszédek és előadások. A kiváló egyházi szónoknak mélyen járó, tartalmas egyházi beszédei, előadásai hamisítatlan magyar gondolkozást árulnak el s egy korának teljes szellemi fegyverzetével felvértezett lelkészt mutatnak, akit a hit és szeretet mellett a haza, a nemzeti egység és a magyar jövő sorskérdései is foglalkoztatnak.

IV. fejezet. Versek — Dalok. Legelső költeményét Kolozsvárt 1889-ben, még tanulókorában írta. Tartalma: Szeretlek, Istenem, Szeretlek, Szüleim, Szeretlek, Tanítóm! Szeretlek Barátom, Ti is szeressetek! A legegyszerűbb daltól felemelke-

dik a legmagasztosabbig, az ódáig. Különösen szépek alkalmi ódái, amelyekben költőivé, zenévé nemesül a száraz tudni való. Dal lesz az iskolából. (A székelykeresztúri főgimnázium fölszentelésére.) Egész költészete mélyen vallásos. Szabadság, egyenlőség, testvériség, haza, emberiség, ami áthatotta és kialakította világnézetét.

Stílusa egyszerű, világos és szabatos.

Elolvasás után előttünk áll egy nemes, nyitott szemmel járó, lelkes, értelmező típusú egyéniség, akinek erkölcstana a szeretet, akinek a hit mélységesen gyökerezik lelkében s aki nemcsak maga buzgó vallásos érzésű, hanem az olvasót is meggyőzi a vallásos érzület igazi értelméről és szükségességéről. Előttünk a költő-pap, akinek volt szeme a látásra, füle a hallásra, aki mély értelmével, írói képzelő erejével az örök emberi sorskérdésekkel is foglalkozott és teljesítette az írók és költők nemes hivatását, mindig a jóság, a szépség, az igazság, a szeretet szolgálatában állott.

Aki arat, jutalmát veszi. Melegen ajánljuk mindenkinek, hogy olvassa el ezt a felemelő, érdekes és értékes munkát.

Keresztúri Kálmán.

A TÉKOZLÓ FIÚ ÚTJÁN címen jelent meg dr. Ecsedy Aladárnak ifjak számára írott könyve. A Biszó rajzokkal illusztrált könyv ára 2 Pengő.

HAZÁM címen jelent meg ugyancsak dr. Ecsedy Aladárnak újabb színdarabos kötete, amelyben hazafias, háborús jelenetek és színdarabok vannak. Március 15-re különösen alkalmas. Ára előadási joggal együtt 5 P. A könyvek megrendelhetők Tahitótfalu, Pest vm. címen és kaphatók a könyvkereskedésekben.

KÜLÖNFÉLÉK

PÜSPÖKÜNK KITÜNTETÉSE. A Kormányzó Úr Öfőméltósága Józan Miklós püspököt a magyar érdemrend nagykeresztjével tüntette ki. A kitüntetés egy szép és nemes élet jutalmazása egyfelől, de másfelől egyházunk nemzeti építőmunkájának is elismerése. Ezért szívből örvendünk a magas kitüntetésnek s püspökünknek még hosszas és sikerekben gazdag életet kívánunk.

P. SZENTMÁRTONI KÁLMÁN KITÜNTETÉSE. Nem mindennapi kitüntetés érte az újév alkalmából Szentmártoni Kálmánt, a kolozsvári unitárius főgimnázium tanárát és tb. igazgatót, aki egyben az Unitárius Irodalmi Társaság főtitkára és folyóiratunk egyik szerkesztője. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr az ötödik fizetési osztályba léptette elő. A felekezeti középiskolai tanárok közül csak nagyon kevesen részesülnek ebben a kitüntető szerencsében. De Szentmártoni Kálmán az idegen uralom alatt történt méltatlan meghurcoltatásával, közéleti működésével és irodalmi munkásságával egyaránt rászolgált erre a kitüntetésre. Mi szívből örvendünk ennek a magas helyről jött kitüntetésnek és szerkesztőtársunknak még sok sikert és elismerést kívánunk. Isten éltesse sokáig, jó egészségben!

ÚJ UNITÁRIUS FELSŐHÁZI TAGOK. A magyar országgyűlés felsőházába a következő unitárius férfiak jutottak be: Választás útján rendes tagok lettek: dr. Szent-Iványi Gábor, háromszékköri f. ü. gondnok, Pál Dénes siménfalvi lelkész, póttag: Halmágyi János marosvárhelyi lelkész, marosköri esperes. Kinevezés útján: vitéz dr. Gyulai Tibor kereskedelmi és iparkamarai főtitkár és Csíky Albert udvarhelyköri f. ü. gondnok. Örömmel gratulálunk az új felsőházi tagoknak, akik egyházi életünkben is kimagasló és elismerésre méltó tevékenységet fejtenek ki s akiknek kitüntetése egyházunknak is dicsőségére szolgál.